

SL

SL

SL

EVROPSKA KOMISIJA

Bruselj, 9.2.2011
COM(2011) 48 konč.

ZELENA KNJIGA

**Spremeniti izzive v priložnosti: na poti k skupnemu strateškemu okviru za financiranje
raziskav in inovacij v EU**

ZELENA KNJIGA

Spremeniti izzive v priložnosti: na poti k skupnemu strateškemu okviru za financiranje raziskav in inovacij v EU

1. NAMEN

Ta zelena knjiga začenja javno razpravo o ključnih vprašanjih, ki jih je treba upoštevati v zvezi s prihodnjimi programi financiranja raziskav in inovacij v EU. Ti programi bodo vključeni v predloge Komisije za naslednji večletni finančni okvir, ki bo predstavljen junija 2011. Do konca leta 2011 je treba sprejeti specifične predloge za programe financiranja. **Vabimo raziskovalne in poslovne skupnosti, vladne strukture, civilno družbo in državljane, da se vključijo v to pomembno razpravo.**

Uspešno izpolnjevanje široko podprtih ciljev Evrope 2020¹, torej ciljev pametne, trajnostne in vključujoče rasti, je odvisno od raziskav in inovacij, ki so ključna gonilna sila družbene in gospodarske blaginje ter okoljske trajnosti. Zato si je Evropska unija v okviru strategije Evropa 2020 zastavila cilj, da do leta 2020 poveča porabo sredstev za raziskave in razvoj na 3 % BDP. Vodilna pobuda Unija inovacij² zagovarja strateški in celostni pristop k raziskavam in inovacijam. To na podlagi določb iz pogodb³ določa okvir in cilje, h katerim mora v prihodnosti prispevati financiranje raziskav in inovacij v EU.

Svet⁴ je pozval, naj se prihodnji programi financiranja EU bolj osredotočijo na prednostne naloge strategije Evropa 2020, obravnavo družbenih izzivov in ključnih tehnologij, omogočanje raziskovanja s sodelovanjem in na podlagi pobud industrije, poenostavljanje instrumentov, znatno poenostavitev dostopa, skrajševanje časa do prodaje na trgu in nadaljnje povečevanje odličnosti.

Pregled proračuna⁵ je postavil v ospredje ključna načela, ki naj bi v prihodnje okrepila proračun EU: osredotočiti se je treba na instrumente z dokazano evropsko dodano vrednostjo, bolj je treba upoštevati rezultate ter okrepiti druge javne in zasebne vire financiranja. Pregled proračuna je predlagal, da morajo vsi instrumenti EU za raziskave in inovacije združiti moči v **skupnem strateškem okviru**. Evropski svet je na sestanku 4. februarja 2011 razpravljal o inovacijah in podprl zamisel o skupnem strateškem okviru za izboljšanje učinkovitosti financiranja raziskav in inovacij na nacionalni ravni ter ravni EU. Pričujoča zelena knjiga opredeljuje ključna vprašanja o tem, kako izpolniti navedene ambiciozne cilje.

Čeprav se ta zelena knjiga osredotoča na raziskave in inovacije, se pomembno povezuje z drugimi programi EU, ki jih opredeljuje pregled proračuna, zlasti pa s prihodnjimi programi v zvezi s skladi kohezijske politike in na področju izobraževanja.

¹ „Evropa 2020: strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast“, COM(2010) 2020.

² „Vodilna pobuda iz strategije Evropa 2020 Unija inovacij“, COM(2010) 546.

³ Pogodba o delovanju Evropske unije, Naslov XVII „Industrija“ in Naslov XIX „Raziskave, tehnološki razvoj in okolje“; Pogodba Euratom, Naslov dve, Poglavlje I „Spodbujanje raziskav“.

⁴ Sklepi Sveta o vodilni pobudi iz strategije Evropa 2020 Unija inovacij, 26.11.2010.

⁵ „Pregled proračuna EU“, COM(2010) 700.

Financiranje in pobude na področju raziskav in inovacij v EU v sedanjem programskem obdobju (2007-2013)

- Sedmi okvirni program⁶ (7OP) s proračunom 53,3 milijarde EUR podpira raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti po vsej EU. Dejavnosti programa se izvajajo v okviru štirih posebnih programov: sodelovanje, zamisli, ljudje in zmogljivosti. Program podpira tudi raziskave na področju jedrske energije (Euratom) in Skupno raziskovalno središče (JRC)⁷.
- Okvirni program za konkurenčnost in inovativnost⁸ (CIP) ima proračun 3,6 milijarde EUR in je namenjen spodbujanju konkurenčnosti evropske industrije, cilja pa predvsem na mala in srednja podjetja. Spodbuja dostop do finančnih sredstev in podpira razvoj boljših storitev in politik za podporo inovacij. Financira nadnacionalne poslovne in inovacijske podporne storitve. Obravnava grozde, javna naročila in netehnološke ovire na področju inovacij. S spodbujanjem uvajanja in uporabe IKT pomaga pri razvoju informacijske družbe ter spodbuja večjo uporabo obnovljivih virov energije in energijsko učinkovitost.
- Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo⁹ (EIT) je avtonomno telo EU, ki združuje visokošolsko izobraževanje, raziskave in poslovni sektor za spodbujanje vodilnih inovacij na svetovni ravni. S svojimi tesno medsebojno povezanimi skupnostmi znanja in inovacij (SZI) krepí vezi v okviru trikotnika znanja. Namen prilagodljivosti EIT je njegova privlačnost za poslovni sektor. Iz proračuna EU je EIT dobil prispevek v višini 309 milijonov EUR.
- V okviru kohezijske politike¹⁰ se približno 86 milijard EUR (skoraj 25 % skupnega proračuna strukturnih skladov) nameni za povečevanje zmogljivosti regijskih gospodarstev na področju sprememb in inovacij. Ta sredstva so namenjena predvsem štirim ključnim elementom: raziskavam, razvoju in inovacijam, podjetništvu, IKT ter razvoju človeškega kapitala.

2. RAZISKAVE IN INOVACIJE V EU: SPREMENITI IZZIVE V PRILOŽNOSTI

Evropa in svet se soočata z izzivi brez primere, ki zahtevajo inovativne rešitve. Za vrnitev na pot rasti in večje zaposlenosti, za reševanje problemov zaradi podnebnih sprememb ter za razvoj nizkoogljične družbe je potrebno hitro in usklajeno ukrepanje. Vpliv demografskih sprememb je vse večji, svoje naravne vire pa moramo izkoriščati razumneje. Naše družbe se soočajo z varnostnimi izzivi, ki so vse bolj obsežni in prefinjeni. Izzivi, kakršna sta staranje našega prebivalstva ali naša odvisnost od fosilnih goriv, pa ustvarjajo tudi velike priložnosti za razvoj inovativnih proizvodov in storitev, ki v Evropi povečujejo rast in ustvarjajo nova delovna mesta.

⁶ http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm.

⁷ JRC je služba Komisije, ki zagotavlja znanstveno in tehnično podporo pri razvoju in izvajanju politik EU.

⁸ <http://ec.europa.eu/cip/>.

⁹ <http://eit.europa.eu/>.

¹⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/research/index_en.htm.

Evropa se mora soočiti tudi z izzivom ohranitve in krepitev svojega konkurenčnega položaja vpričo globalizacije. Hitro rastoča gospodarstva se premikajo od cenovne konkurenčnosti in posnemanja k strategijam, ki temeljijo na inovacijah. Druge države vlagajo več kot kdaj koli prej v zagotavljanje svoje prihodnosti. Po drugi strani pa izboljševanje življenjskega standarda v teh državah odpira nove trge za evropske proizvode in storitve, njihove vse večje zmožnosti pa ustvarjajo nove priložnosti za sodelovanje.

Te priložnosti moramo zgrabiti, izkoristiti svoje prednosti ter ukrepati bliskovito in odločno, da si zagotovimo trdno prihodnost, povečamo blaginjo za svoje državljane in zagotovimo konkurenčnost našega poslovnega sektorja. Raziskovanje in inovativnost sta ključni gonilni sili teh procesov, vendar pa Evropo tekmeci na teh področjih pogosto prehitevajo¹¹.

Evropa mora spremeniti uspešnost svojih raziskav in inovacij. Unija inovacij je izpostavila, da je zato treba raziskave in inovacije bolje povezati. Opraviti moramo s tradicionalnimi razdrobljenimi pristopi ter se bolj osredotočiti na izzive in želene rezultate, tako da naše financiranje raziskav in inovacij tesneje povežemo s cilji naših politik. Prav tako je ključnega pomena razvoj vrste poenostavljenih instrumentov in pravil, ob tem da po potrebi pustimo odprt prostor tudi za prilagodljivost.

V času zelo omejenih javnih proračunov morajo biti rezultati za vsak porabljen euro kar največji. Javno financiranje raziskav in inovacij je v Evropi organizirano predvsem na nacionalni ravni. Vlade na nacionalni in regionalni ravni kljub določenemu napredku še vedno delajo predvsem na podlagi svojih ločenih strategij, kar vodi v drago podvajanje in razdrobitev. Ukrepanje na ravni EU omogoča večjo učinkovitost in boljše rezultate. Temelj za to bi lahko bila sedanja skupna prizadevanja držav članic, industrije in EU, primeri katerih so strateški načrt za energetske tehnologije (načrt SET)¹², skupne tehnološke pobude na področju IKT¹³ in prihodnji strateški načrt za tehnologijo prometa.

Programi na ravni EU so bistvenega pomena tudi za naše približevanje tekmečem v svetu. Premajhna vlaganja Evrope, zlasti zasebnega sektorja, v raziskave in inovacije so velika slabost. Programi EU morajo okrepiti zasebna vlaganja in Evropo razviti v bolj privlačno območje za vlaganja.

Programi EU so potrebni zato, da ustvarijo večje število svetovno pomembnih znanstvenih izsledkov, saj pomagajo ustvarjati odličnost s pomočjo konkurence na evropski ravni. S povezovanjem politik in financiranja EU od raziskav do trga (kot je to v primeru evropskih partnerstev za inovacije) bo Evropa postala boljša pri pretvarjanju znanja v inovacije. Zagotavljanje storitev za podporo inovacijskim procesom, ki presegajo tehnološke inovacije, bo v pomoč pri izkoriščanju tržnih priložnosti za inovativne rešitve.

¹¹ Intenzivnost raziskav in razvoja v EU-27 je bila leta 2009 2,01 % BDP, medtem ko je v ZDA znašala 2,77 % (2008) in na Japonskem 3,44 % (2007). Več podatkov je na voljo na naslednji povezavi v preglednici Unije inovacij za leto 2010: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard/index_en.htm.

¹² „Evropski strateški načrt za energetske tehnologije (Načrt SET)“, COM(2007) 723, in „Vlaganje v razvoj tehnologij z nizkimi emisijami ogljika (Načrt SET)“, COM(2009) 519.

¹³ Razvidno na primer iz vmesne ocene skupnih tehnoloških pobud ENIAC in ARTEMIS, COM(2010) 752.

3. KAJ SMO SE NAUČILI IZ SEDANJIH PROGRAMOV EU ZA RAZISKAVE IN INOVACIJE

Struktura programov EU za raziskave in inovacije se zadnjih nekaj desetletij razvija in danes zajema znaten delež proračuna EU¹⁴.

Vmesna ocena 7OP¹⁵ je potrdila ključno vlogo slednjega pri gradnji in ohranjanju evropskih mrež, vključno s pozitivno vlogo, ki jo imajo ukrepi v okviru programa Marie Curie in na področju raziskovalne infrastrukture, ter uspehom novih instrumentov, kakršna sta Evropski raziskovalni svet (ERC) in Sklad za financiranje na osnovi delitve tveganja (RSFF). Potrdila je tudi izreden prispevek 7OP k financiranju čezmejnega sodelovanja na področju raziskav. Pozvala je k boljšemu povezovanju med raziskavami in inovacijami ter k jasnejši usmerjenosti v odličnost, konkurenčnost in družbene cilje.

Vmesna ocena okvirnega programa za konkurenčnost in inovativnost¹⁶ je potrdila popolno ustreznost njegovih ciljev za ukrepanje na ravni EU. Izpostavila je pomembno vlogo finančnih instrumentov pri podpori MSP, mreže Enterprise Europe Network, projektov replikacij trga ekoinovacij in pilotnih projektov za inovacije IKT na podlagi povpraševanja. Poudarila je tudi potrebo po nadaljnjem povezovanju z drugimi programi EU, vključno s skladi kohezijske politike.

EIT s svojimi SZI obravnava družbene izzive (podnebne spremembe, energijo in IKT) in uvaja nove modele upravljanja inovativnosti. EIT naj bi svoj strateški program za inovacije, s katerim načrtuje razširiti svoje dejavnosti kot modelni primer za inovacije v Evropi in zarisati svoje prihodnje delovanje, predstavil do sredine leta 2011.

Vendar pa so vse te ocene opredelile tudi več slabosti in pomanjkljivosti, zlasti pomanjkanje celovitega pristopa k raziskavam in inovacijam, zapletenost instrumentov, preveč birokratska pravila in postopke ter premajhno preglednost. Izboljšave v prihodnjih programih se morajo osredotočiti na:

- **razjasnitev ciljev** in način njihovega prenašanja v podprte dejavnosti ob ohranjanju prilagodljivosti za soočanje z nastajajočimi potrebami politik;
- **zmanjšanje zapletenosti**. Programi EU za raziskave in inovacije so postopoma razširili niz instrumentov ter s tem ustvarili občutek, da so namenjeni izpolnjevanju prevelikega števila ciljev in da zato sredstva namenjajo preveč razdrobljeno. Pomanjkanje usklajenosti med financiranjem s strani EU in držav članic še povečuje zapletenost ter omogoča prekrivanje in podvajanje, na primer pri ukrepih državnih pomoči za podporo MSP ali za zagotavljanje tveganega kapitala;
- **povečanje dodane vrednosti in učinka vzvoda ter preprečevanje podvajanja in drobljenja**. Financiranje raziskav in inovacij v EU mora povečati dodano vrednost in svoj učinek vzvoda na druge javne in zasebne vire, uporabljati se mora bolj učinkovito v podporo strateškemu uravnavanju in združevanju sredstev na nacionalni in regionalni ravni v izogib podvajanju ter za doseganje obsega in kritične mase;

¹⁴ Leta 2013 bo za raziskave in inovacije namenjenih 7,41 % proračuna EU.

¹⁵ Vmesna ocena 7OP je na voljo na http://ec.europa.eu/research/evaluations/index_en.cfm?pg=fp7.

¹⁶ Vmesna ocena CIP je na voljo na http://ec.europa.eu/cip/files/docs/interim_evaluation_report_march2010_en.pdf.

- **olajševanje udeležbe** z zmanjševanjem upravnih bremen, skrajševanjem časa do dodelitve in časa do izplačila sredstev ter vzpostavljanjem boljšega ravnovesja med pristopi na podlagi stroškov in pristopi na podlagi zaupanja. Primer takega pristopa bi lahko bil pristop v okviru CIP;
- **širjenje udeležbe v programih EU**. Čeprav MSP veliko sodelujejo v CIP, je vmesna ocena 7OP izpostavila potrebo po nadaljnjem spodbujanju udeležbe industrije in MSP. Poudarila je tudi potrebo po spodbujanju sodelovanja raziskovalk in udeleženk iz novejših držav članic. Večja vključenost tretjih držav bi omogočila izkoriščanje prednosti znanja, ki nastaja zunaj EU;
- **povečanje konkurenčnosti in družbenega vpliva podpore EU**. Za to je potrebno, da gospodarske družbe, investitorji, javni organi ter drugi raziskovalci in oblikovalci politik bolje sprejemajo in uporabljajo rezultate. To vključuje tudi podporo širšim inovacijam (vključno z netehnološkimi in družbenimi), ki niso rezultat raziskovalnih dejavnosti. Potrebna sta tudi boljše sporočanje naših ciljev in ustreznost naših ukrepov za širšo javnost. Končne uporabnike inovacij (naj bodo to državljani, poslovni ali javni sektor) je treba veliko prej vključiti v naše ukrepe, da se pospeši in razširi izkoriščanje rezultatov ter na občutljivih področjih, kakršni sta varnost ali nanotehnologija, spodbudi sprejemanje v širši javnosti.

4. NA POTI K SKUPNEMU STRATEŠKEMU OKVIRU ZA FINANCIRANJE RAZISKAV IN INOVACIJ V EU

V skladu s prednostnimi nalogami strategije Evropa 2020 in določbami pogodb se bo skupni strateški okvir osredotočil na obravnavo družbenih izzivov, spodbujanje konkurenčnosti evropskih industrijskih sektorjev ter odličnost znanstvenih in tehnoloških temeljev.

4.1. Skupna prizadevanja za izpolnjevanje ciljev strategije Evropa 2020

Na ravni EU raziskave in inovacije podpirajo razni programi, ki zajemajo dejavnosti v celotnem inovacijskem ciklu, vendar pogosto delujejo neodvisno eden od drugega. Pregled proračuna je v zvezi s tem ugotovil, da je pot naprej razvoj **skupnega strateškega okvira**. To bi zajemalo vsa zadevna finančna sredstva EU za raziskave in inovacije, ki so trenutno na voljo prek 7OP, CIP in pobude EU na področju inovacij, kakršne so EIT, na podlagi jasnih ciljev in skupnih strateških usmeritev.

Skupni strateški okvir ponuja velik potencial za povečanje privlačnosti in dostopnosti financiranja EU za udeležence. Omogočil bi razvoj enotne vstopne točke s skupnimi orodji IT¹⁷ oziroma svetovanje in podporo udeležencem na enem samem mestu. Poleg tega bi omogočil razvoj preprostejše in učinkovitejše strukture ter racionaliziran niz instrumentov financiranja, ki na učinkovit način zajemajo celotno inovacijsko verigo.

Skupni strateški okvir ponuja z razvojem bolj standardiziranega niza pravil, ki vključujejo vse udeležence programov EU za raziskave in inovacije, tudi jasne možnosti za upravno poenostavitev. Ta pravila morajo iskati skupne poteze različnih vrst dejavnosti, ko je to le

¹⁷ Na podlagi razvoja portala za udeležence v 7OP: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/appmanager/participants/portal>.

mogoče. Pristop mora temeljiti na stalnem poenostavljanju¹⁸, vendar mora upoštevati dodatne ukrepe, kakršni so širša uporaba pavšalnih zneskov ali splošno sprejemanje lastnih računovodskih praks upravičencev¹⁹.

Prilagodljivost bo potrebna zaradi zagotavljanja raznolikosti sredstev za financiranje celotnega inovacijskega cikla oziroma zahtev, povezanih s posebnimi pogoji. Prilagodljivost in hitro izvajanje sta ključna tudi za privabljanje poslovnih zainteresiranih strani (zlasti MSP). To lahko upraviči posebne mehanizme in izvedbena pravila, kot na primer pri EIT.

Programi EU delujejo v okolju, v katerem z večino javnih sredstev za raziskave in inovacije upravljajo države članice. A ta pristop še vse pre pogosto v zadostni meri ne upošteva nadnacionalne narave raziskav in inovacij, zaradi česar sinergije s programi drugih držav članic ali s programi EU ostajajo precej neizkoriščene.

Izkušnje z združevanjem virov držav članic (s pobudami v okviru člena 185, mrež ERA in s prvimi koraki pri razvoju pobud za skupno načrtovanje) so pokazale potencialni učinek in učinkovitost, ki ju omogoča krepitev drugih virov javnega financiranja. Njihova učinkovitost pa je odvisna od trdnih zavez, tudi v finančnem smislu, nacionalnih in regionalnih javnih organov.

Pomembno vlogo mora imeti bodoča kohezijska politika, katere namen je vzpostavljanje raziskovalnih in inovacijskih zmožnosti na regionalni ravni s pomočjo pametnih strategij specializacije, vendar v okviru širših ciljev politik EU. Sporočilo Komisije o bodoči kohezijski politiki²⁰ meri na okrepljeno strateško programiranje, večjo koncentracijo virov ter večjo uporabo pogojnosti in spodbud pri omogočanju večjega učinka na prednostne naloge strategije Evropa 2020, vključno z raziskavami in inovacijami. Skupni strateški okvir financiranja raziskav in inovacij v EU se mora torej dobro dopolnjevati s prihodnjim skupnim strateškim okvirom za kohezijsko politiko.

Poleg tega finančna sredstva za razvoj podeželja trenutno zagotavljajo vrsto ukrepov v podporo inovacijam na področju kmetijstva. Sporočilo „Skupna kmetijska politika proti letu 2020: odziv na prihodnje izzive, povezane s hrano, naravnimi viri in ozemljem“²¹ poudarja, da so inovacije poleg okolja in podnebnih sprememb ena od najpomembnejših tem razvoja podeželja.

¹⁸ „O poenostavitvi izvajanja raziskovalnih okvirnih programov“, COM(2010) 187, in Sklep Komisije C(2011) 174 z dne 24. januarja 2011.

¹⁹ Komisija je predlagala pregled finančne uredbe (COM(2010) 815), ki v prihodnjem finančnem okviru omogoča večjo poenostavitev, vključno z razširjeno uporabo pavšalnih zneskov, povračili na podlagi računovodskih praks upravičencev in idealnim okoljem za javno-zasebna partnerstva.

²⁰ „Skepi petega poročila o ekonomski, socialni in teritorialni koheziji: prihodnost kohezijske politike“, COM(2010) 642.

²¹ COM(2010) 672.

Vprašanja:

1. Kako naj skupni strateški okvir poveča privlačnost in dostopnost financiranja raziskav in inovacij v EU za udeležence? Kaj je še potrebno poleg enotne vstopne točke s skupnimi orodji IT, podpore na enem samem mestu, racionaliziranega niza instrumentov financiranja, ki zajemajo celotno inovacijsko verigo, in nadaljnjih korakov v smeri upravne poenostavitve?
2. Kako naj financiranje EU najbolje zajame celotni inovacijski cikel od raziskav do uporabe na trgu?
3. Katere so tiste lastnosti financiranja EU, ki kar najbolj povečajo koristi ukrepanja na ravni EU? Je treba dati velik poudarek krepitvi drugih virov financiranja?
4. Kako naj se financiranje raziskav in inovacij v EU kar najbolj uporabi pri združevanju virov držav članic? Kakšno podporo je treba nuditi pobudam za skupno načrtovanje med skupinami držav članic?
5. Kakšno bi morale biti ravnovesje med manjšimi ciljnimi in večjimi strateškimi projekti?
6. Kako lahko Komisija zagotovi ravnovesje med enotnim nizom pravil, ki omogoča večjo poenostavitev, in potrebo, da se ohrani določena stopnja prilagodljivosti in raznolikosti pri doseganju ciljev različnih instrumentov, ter zadovolji potrebe različnih upravičencev, zlasti MSP?
7. Na podlagi katerih meril naj se meri uspeh financiranja raziskav in inovacij v EU? Katere kazalnike uspešnosti bi lahko uporabili?
8. Kako naj se financiranje raziskav in inovacij s strani EU povezuje s financiranjem na regionalni in nacionalni ravni? Kako naj ta sredstva dopolnjujejo sredstva v okviru prihodnje kohezijske politike, katere namen je pomoč manj razvitim regijam EU, in programov razvoja podeželja?

4.2. Soočanje z družbenimi izzivi

Evropa 2020 in njene vodilne pobude so opredelile ambiciozne cilje politik na področjih, kakršna so podnebne spremembe, varnost oskrbe z energijo, staranje prebivalstva ali učinkovitost virov. Unija inovacij je pozvala k tesnejši povezanosti prihodnjih programov financiranja EU s temi cilji, tako da se bolj usmerimo v soočanje z družbenimi izzivi. Vendar je za opredelitev tistih izzivov, pri katerih je lahko ukrepanje na ravni EU zares koristno, potreben natančen premislek, ob izogibanju preveč zavezujočim znanstvenim in tehnološkim izbiram.

Sedanji programi financiranja EU so vložili znatna prizadevanja v soočanje z družbenimi izzivi predvsem s tematskim spodbujanjem tehnologij. Združevanje raziskovalcev iz vse Evrope v mreže sodelovanja je bilo osrednja točka tega pristopa in bo ostalo ključnega pomena pri ohranjanju strukture evropskih raziskav. Vendar so izkušnje pokazale na omejitve tega pristopa pri ustvarjanju potrebne prilagodljivosti, ustvarjalnosti in večdisciplinarnih raziskav.

Unija inovacije je uvedla zamisel evropskih partnerstev za inovacije za povezovanje ukrepov ponudbe in povpraševanja pri obravnavi družbenih izzivov. Ta imajo pomembno vlogo pri usklajevanju prizadevanj in usmerjanju dejavnosti v celotnem inovacijskem ciklu. Dober primer je lahko strateški pristop načrta SET z njegovimi jasnimi prednostnimi nalogami, dobro opredeljenimi strukturami upravljanja in načinom ocenjevanja napredka.

Vprašanja:

9.	Kako naj boljše osredotočanje na družbene izzive vpliva na ravnovesje med raziskavami, ki jih spodbudi radovednost, in dejavnostmi na podlagi načrta?
10.	Bi moralo biti več prostora za dejavnosti „od spodaj navzgor“?
11.	Kako naj financiranje raziskav in inovacij v EU nudi najboljšo podporo pri oblikovanju politik in načrtovanju prihodnosti?
12.	Kako naj se izboljša vloga Skupnega raziskovalnega središča Komisije pri podpori oblikovanju politik in obravnavi družbenih izzivov?
13.	Kako bi lahko dejavnosti EU na področju raziskav in inovacij pritegnile večjo pozornost ter vključitev državljanov in civilne družbe?

4.3. Krepitev konkurenčnosti

Evropa mora izboljšati svojo uspešnost pri ustvarjanju učinka financiranja raziskav in inovacij. Ostajajo ovire pri prenašanju izsledkov raziskav iz laboratorija do faz razvoja, komercializacije in uporabe. Kot navaja Unija inovacij, to zahteva ključno vlogo industrije pri določanju prednostnih nalog in v okviru delovanja javno zasebnih partnerstev. To vključuje tudi širjenje podpore v celotnem inovacijskem ciklu (vključno s potrditvijo koncepta, preskušanjem, pilotnim projektom in predstavitvijo), vključno z vprašanji, kot so poprojektno spremljanje, prednormativne raziskave za določanje standarda ter podpora patentiranju in netehnološkim inovacijam.

Zagotavljanje trdnega položaja pri ključnih temeljnih tehnologijah, kot so IKT, nanotehnologija, napredni materiali, proizvodnja, vesoljska tehnologija ali biotehnologija, je bistvenega pomena za konkurenčnost Evrope in omogoča razvoj inovativnega blaga in storitev, ki so potrebni za soočanje z družbenimi izzivi.

7OP je uvedel nove pristope h krepitvi sodelovanja industrijskega sektorja. Evropske tehnološke platforme (ETP) so bile v pomoč pri opredeljevanju prednostnih nalog v povezavi z industrijo. Skupne tehnološke pobude (JTI) z vzpostavljanjem formalnih javno zasebnih partnerstev prepuščajo industriji krmilo. Evropski načrt za oživitev gospodarstva je uvedel bolj neformalna javno zasebna partnerstva v ključnih sektorjih. Izkušnje kažejo, da je njihova uspešnost odvisna od trdnih zavez sodelujočih zainteresiranih strani ter preprostih in učinkovitih struktur upravljanja in izvajanja.

EIT bo v okviru svojega strateškega programa za inovacije z osredotočanjem na ustvarjanje rezultatov in učinka, pa tudi na krepitvi učinka znatnih sredstev zasebnega sektorja, še naprej krepil svoj pristop na poslovnih temeljih. V okviru načrta SET so nastale evropske industrijske pobude, ki javnemu in zasebnemu sektorju omogočajo skupni razvoj tehnoloških časovnih načrtov. CIP želi okrepiti konkurenčnost evropske industrije in se pri tem zlasti usmerja v MSP. Pri tem upošteva dejstvo, da so za inovacije poleg raziskav potrebna mnoga

znanja in dejavnosti netehnološke narave, kakršni so oblikovanje, ustvarjalnost, določanje standardov, izkoriščanje in inovativno povezovanje obstoječih tehnologij, novi poslovni modeli, vključevanje uporabnikov ali izkoriščanje mnogih in raznolikih možnosti, ki jih dajejo na voljo družbene inovacije.

S svojo prilagodljivostjo in gibčnostjo igrajo MSP osrednjo vlogo pri razvoju novih proizvodov in storitev. Izvrstna in hitro rastoča MSP lahko s preraščanjem v večnacionalne družbe prihodnosti spremenijo strukturo evropskega gospodarstva. CIP je uspešen pri vključevanju MSP (100 000 MSP je prejelo jamstva za posojila, 70 % upravičencev projektov replikacij trga ekoinovacij pa je MSP), a čeprav se v 7OP posveča posebna pozornost večji udeležbi SME, se le-ta še vedno srečujejo s težavami pri vključevanju. Okrepljen pristop k MSP bi lahko temeljil na izkušnjah, pridobljenih v sedanjih ukrepih MSP, ter upošteval potrebe različnih vrst MSP po inovacijah in rasti ter dejstvo, da se potrebe mnogih MSP najboljše zadovoljujejo s podporo na regionalni ravni, tudi preko skladov kohezijske politike.

Odrpne, nezapletene in hitre izvedbene sheme bi MSP in drugim zainteresiranim stranem iz industrijskega in akademskega sektorja omogočile prožno preučevanje novih idej in priložnosti, ko te nastajajo, s čimer bi se odpirale nove poti za inovacije. To bi lahko temeljilo na primer na sedanji uporabi razpisov in poenostavljenih postopkih prijavljanja v okviru ukrepov prihodnjih in nastajajočih tehnologij (FET) teme IKT iz 7OP ter na projektih replikacij trga ekoinovacij CIP.

Pravice intelektualne lastnine, ki določajo financiranje raziskav in inovacij v EU, so odločilnega pomena za učinkovito izkoriščanje in prenos tehnologije, hkrati pa morajo zagotoviti dostop do znanstvenih izsledkov in njihovo hitro širjenje. Svoj pomen imajo tudi za mednarodno sodelovanje na področjih strateškega interesa.

Nizka raven zasebnih sredstev za raziskave in inovacije je v Evropi velika ovira. Sklad za financiranje na osnovi delitve tveganja v okviru 7OP in finančni instrumenti CIP so primer, kako je lahko proračun EU v partnerstvu s skupino Evropske investicijske banke uspešen pri odpravljanju tržnih pomanjkljivosti na tem področju. Na podlagi teh izkušenj morajo prihodnji programi EU za raziskave in inovacije v celoti izkoriščati finančne instrumente (s pomočjo mehanizmov platform EU za lastniški kapital in delitev tveganja, ki jih predlaga pregled proračuna) za podporo komercializaciji izsledkov raziskav, rasti inovativnih poslov in naložbam v najpomembnejšo infrastrukturo.

Razmislili bi lahko tudi o novih pristopih, zlasti tistih za spodbujanje povpraševanja in z namenom zgodnejšega in tesnejšega vključevanja končnih uporabnikov iz javnega in zasebnega sektorja v inovacijski proces²². Unija inovacij poziva k sprostitvi kupne moči javnega sektorja z namenom spodbujanja inovacij s pomočjo javnih naročil, vključno s predkomercialnimi naročili²³. To bi lahko temeljilo na pilotnih ukrepih v okviru CIP in 7OP. Dolgo tradicijo na tem področju imajo ZDA²⁴, v EU pa se ta možnost vse premalo izkorišča.

²² Glej politična priporočila, ki jih je pred kratkim objavil Odbor za evropski raziskovalni prostor: http://ec.europa.eu/research/erab/pdf/erab-2nd-final-report_en.pdf.

²³ Komisija je 27. januarja 2011 sprejela Zeleno knjigo o modernizaciji politike EU na področju javnih naročil z naslovom „Za učinkovitejši evropski trg javnih naročil“, COM(2011) 15, da bi se posvetovala o tem, ali naj se pravila na področju javnih naročil spremenijo, da se lahko vključijo tudi drugi cilji politik, kot je na primer spodbujanje inovacij.

²⁴ Glej na primer pobudo na področju raziskovanja inovacij v malem podjetništvu (Small Business Innovation Research initiative) na povezavi <http://www.sbir.gov>.

Podobno nagrade za spodbudo raziskovalcem pomagajo doseči oddaljene cilje s ponujeno možnostjo, da pridobijo finančno nagrado. Te imajo kot orodja za oblikovalce politik dolgo zgodovino, a se v okviru programov EU skoraj ne uporabljajo.

Vprašanja:

14. Kako naj financiranje s strani EU najbolje upošteva obsežno naravo inovacij, vključno z netehničnimi inovacijami, ekoinovacijami in družbenimi inovacijami?
15. Kako naj okrepimo sodelovanje industrijskega sektorja v programih EU za raziskave in inovacije? Kako naj podpiramo Skupne tehnološke pobude (na primer tiste v okviru sedanjega okvirnega programa) ali različne oblike javno zasebnih partnerstev? Kakšna naj bo vloga evropskih tehnoloških platform?
16. Kako naj na ravni EU podpiramo mala in srednja podjetja (MSP) in katere vrste MSP naj podpiramo? Kako naj pri tem dopolnujemo sheme na nacionalni in regionalni ravni? Kakšne vrste ukrepov je treba sprejeti za dejansko olajšanje udeležbe MSP v programih EU za raziskave in inovacije?
17. Kako morajo biti oblikovane odprte, nezapletene in hitre izvedbene sheme (ki temeljijo na primer na sedanjih ukrepih FET in projektih replikacij trga ekoinovacij CIP), da omogočijo prožno preučevanje in komercializacijo novih idej, zlasti s strani MSP?
18. Kako naj se razširi uporaba finančnih instrumentov na ravni EU (ki temeljijo na lastniškem kapitalu in dolgovih)?
19. Je treba uvesti nove pristope k podpiranju raziskav in inovacij, zlasti z javnimi naročili, vključno s pravili za predkomercialna naročila, oziroma nagradami za spodbudo?
20. Kako naj predpisi na področju pravic intelektualne lastnine, ki določajo financiranje v EU, zadenejo pravo ravnovesje med vidikom konkurenčnosti ter potrebo po dostopu do znanstvenih izsledkov in njihovem razširjanju?

4.4. Krepitev znanstvene baze Evrope in evropski raziskovalni prostor

Znanstvena baza Evrope je med najbolj produktivnimi na svetu, vendar ne vključuje dovolj področij odličnosti na svetovni ravni, kjer nastajajo revolucionarni znanstveni izsledki, ki so lahko gonilna sila strukturnih sprememb.

Glavna odgovornost za gradnjo konkurenčne javne znanstvene baze je na strani držav članic. Podpora EU lahko seveda prispeva k dodani vrednosti, kot je tudi v preteklosti z različnimi pobudami, ki prispevajo k vzpostavljanju evropskega raziskovalnega prostora (ERP). Bistveno je razmisliti o tem, kako se lahko sredstva, ki so na voljo v okviru skupnega strateškega okvira, uporabijo za pospešitev razvoja dejansko združenega ERP.

Vzpostavljanje ERP je bil velik korak naprej pri povečevanju odličnosti znanstvene baze Evrope²⁵. Krepitev njegove vloge bi lahko vključila tako njegovo težo kot instrumente, ki jih uporablja. Veliko se lahko naučimo iz izkušenj tistih regij in držav, ki jim je s koncentracijo financiranja ter kombinacijo nepovratnih sredstev in institucionalnih podpornih shem uspelo razviti najodličnejše javne raziskovalne ustanove na svetu.

Odličnost na svetovni ravni lahko dolgoročno uspeva le v sistemu, ki daje vsem raziskovalcem v EU na voljo sredstva, da se razvijejo do stopnje odličnosti in morda tekmujejo za najvišja mesta. To od držav članic zahteva, da sledijo ambicioznim načrtom modernizacije svojih javnih raziskovalnih baz in podprejo javno financiranje. Financiranje na ravni EU, tudi v okviru skladov kohezijske politike, mora biti v pomoč pri gradnji odličnosti, kjer koli in kakor koli je to primerno.

Velik dosežek na področju usposabljanja in prenosa znanja so ukrepi EU v okviru programa Marie Curie, ki spodbujajo čezmejno mobilnost več tisoč raziskovalcev in njihovo sodelovanje na področju raziskovanja. Ukrepi Marie Curie imajo tudi pomembno vlogo pri opremljanju naslednje generacije raziskovalcev z inovativnimi znanji, zlasti z izmenjavami med industrijskim in akademskim sektorjem.

Ukrepi programov na področju raziskovalne infrastrukture in nadgrajevanje dela Evropskega strateškega foruma za raziskovalne infrastrukture (ESFRI) so dali močno spodbudo načrtovanju, pripravi in izgradnji obsežne raziskovalne infrastrukture ter zagotavljanju dostopa do obstoječe infrastrukture. V tem okviru je nadaljnji razvoj elektronske infrastrukture pomemben za omogočanje dostopa na daljavo in virtualnega dostopa do raziskovalnih objektov in znanstvenih informacij.

Od začetka 7OP se je pristop k mednarodnemu sodelovanju precej spremenil. Programi financiranja EU so med najbolj odprtimi na svetu, a ta odprtost bi morala biti obojestranska. To poleg dostopa do sredstev velja tudi za dostop na trg in varstvo pravic intelektualne lastnine. Strateški forum za mednarodno sodelovanje (SFIC – Strategy Forum for International Cooperation) je s svojimi prizadevanji okrepil strateški pristop k mednarodnemu sodelovanju ter komplementarnost med dejavnostmi držav članic in Unije. Za bodoče programe je treba razmisliti o bolj raznolikem pristopu glede na posebnosti različnih vrst tretjih držav in na pravo razmerje med cilji krepitve konkurenčnosti Evrope in reševanja izzivov na svetovni ravni.

Ukrepe financiranja za podporo ERP je v zadnjih letih dopolnila vrsta nefinančnih političnih pobud, kakršne so pet pobud v okviru ERP na podlagi zelene knjige o ERP²⁶ ali ukrepi z namenom spodbujanja večjega sodelovanja žensk na področju znanosti. Unija inovacij je izrazila namen, da sprejme potrebne ukrepe za vzpostavitev ERP do leta 2014, vključno z zakonodajo. Potreben je temeljit razmislek, kako lahko k temu pripomorejo ukrepi financiranja in kako lahko le-ti postanejo bolj učinkoviti. Za to so potrebne boljša artikulacija, komplementarnost in sinergije med finančnimi in nefinančnimi ukrepi.

²⁵ To dopolnjuje druge sheme, katerih namen je povečevanje znanstvene odličnosti, na primer vodilno pobudo FET: <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/programme/fet/flagship/>.

²⁶ „Evropski raziskovalni prostor: nove perspektive“, COM(2007) 161.

Vprašanja:

21. Kako naj se okrepi vloga Evropskega raziskovalnega sveta pri podpori odličnosti na svetovni ravni?
22. Kako naj bo podpora EU v pomoč državam članicam pri gradnji odličnosti?
23. Kako naj se okrepi vloga ukrepov Marie Curie pri spodbujanju mobilnosti raziskovalcev in razvoju privlačnih poklicnih poti?
24. Katere ukrepe moramo sprejeti na ravni EU, da dodatno okrepimo vlogo žensk na področju znanosti in inovacij?
25. Kako naj na ravni EU podpiramo raziskovalno infrastrukturo (vključno z elektronsko infrastrukturo po vsej EU)?
26. Kako naj podpiramo mednarodno sodelovanje z državami nečlanicami EU, npr. v smislu prednostnih področij strateškega interesa, instrumentov, obojestranskosti (vključno z vidiki pravic intelektualne lastnine) ali sodelovanja z državami članicami?
27. Katera ključna vprašanja in ovire glede ERP naj poskušajo preseči instrumenti financiranja EU ter katera vprašanja in ovire naj obravnavajo drugi (npr. zakonodajni) ukrepi?

5. JAVNA RAZPRAVA IN NADALJNI KORAKI

Komisija je prepričana, da so navedene zadeve in vprašanja ključni vidiki za premislek pri nadaljnjem razvoju skupnega strateškega okvira financiranja raziskav in inovacij v EU ter z njim povezanih instrumentov.

Komisija države članice, Parlament in druge države poziva k spodbujanju razprave z njihovimi zainteresiranimi stranmi. V podporo razpravi o teh vprašanjih bo uporabljena vrsta javnih medijev, vključno s spletno stranjo za javno posvetovanje (<http://ec.europa.eu/research/innovation-union>).

Organizacije, ki želijo sodelovati v javnem posvetovanju, morajo Komisijo in širšo javnost obvestiti o tem, koga in kakšne interese zastopajo. Če organizacija ne predloži teh podatkov, bo Komisija v skladu s svojo politiko prispevek organizacije navedla kot prispevek posameznikov. (Standardi za posvetovanja, glej COM (2002) 704, in Sporočilo Komisije o nadaljnjih ukrepih po objavi Zelene knjige „Pobuda za preglednost v Evropi“, glej COM (2007) 127 z dne 21. 3. 2007.)

Posvetovanje bo končano **20. maja 2011**. Široka razprava o tej zeleni knjigi bo dopolnjena z usmerjenimi posvetovanji, na primer o okviru ERP in strateškem programu za inovacije EIT. Črpala bo tudi iz ugotovitev javnega posvetovanja o prihodnosti CIP²⁷.

10. junija 2011 bomo organizirali dogodek ob zaključku javnega posvetovanja in za razpravo o ugotovitvah s skupnostjo zainteresiranih strani. Komisija načrtuje, da bo uradne

²⁷ Informacije so na voljo na http://ec.europa.eu/cip/public_consultation/index_en.htm.

zakonodajne predloge o skupnem strateškem okviru financiranja raziskav in inovacij v EU predložila do konca leta 2011. Predlogom bodo priložene predhodne ocene učinka, ki bodo služile kot potrebno gradivo v podporo predlaganim možnostim.

Komisija je prepričana, da so raziskave in inovacije osrednjega pomena za prihodnost ljudi ter sta zato v zvezi z njimi potrebna boljše razumevanje in razprava v javnosti. Zato bo Komisija to javno posvetovanje, poznejšo medinstitucionalno razpravo in nazadnje izvajanje naslednjih programov financiranja EU spremljala s široko komunikacijsko strategijo.

Ta bi morala z uporabo avdiovizualnih in pisnih medijev, organizacijo javnih dogodkov in polnim izkoriščanjem možnosti, ki jih dajejo na voljo novi javni mediji, pokazati, kako so za širšo javnost pomembna finančna sredstva EU.